

GÖÇMENLİK PROSEDÜRLERİ NEDENİYLE ÇOCUKLARIN ÖZGÜRLÜKLERİNDEN YOKSUN BIRAKILDIĞI YERLERE YAPILACAK ZİYARETLER

Parlamenteerler için Kılavuz

COUNCIL OF EUROPE

Bu çeviri Avrupa Birliği ile
ortaklaşa finanse edilmiştir

CONSEIL DE L'EUROPE

GÖÇMENLİK PROSEDÜRLERİ NEDENİYLE ÇOCUKLARIN ÖZGÜRLÜKLERİNDEN YOKSUN BIRAKILDIĞI YERLERE YAPILACAK ZİYARETLER

Parlamenteler İçin Kılavuz

Avrupa Konseyi

Bu çalışmada açıklanan görüşler yazarın sorumluluğundadır ve Avrupa Konseyinin resmi politikasını yansıtmayabilir.

Bu belgenin bir kısmının ya da tamamının çoğaltılmasına ya da çevrilmesine ilişkin tüm talepler İletişim Direktörlüğüne yöneltilmelidir (F-67075 Strasbourg Cedex ya da publishing@coe.int). Bu belgeyle ilgili tüm diğer yazışmalar İnsan Onuru ve Eşitlik Direktörlüğünün Çocuk Hakları Bölümüne gönderilmelidir (children@coe.int.).

Kapak ve sayfa düzeni: Belge ve Yayın Üretimi Bölümü

(SPDP), Avrupa Konseyi Fotoğraflar: Shutterstock

Kapak fotoğrafı:

© Avrupa Konseyi, Sandro Weltin

Bu yayın, dizgi ve gramer hatalarını düzeltmek üzere SPDP Editörlük Birimi tarafından kontrol edilmemiştir.

© Avrupa Konseyi, Ekim 2017; Avrupa Konseyinde basılmıştır.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	5
ÇOCUKLARIN İDARİ GÖZETİMİNE SON VERME MECLİS KAMPANYASININ GENEL RAPORTÖRÜNÜN ÖZEL MESAJI	7
İNSAN HAKLARI KOMİSERİ'NİN ÖNSÖZÜ	9
GİRİŞ	11
TEMEL TERİMLER	13
1. PARLAMENTERLER NEDEN GÖZETİM ALTINDAKİ GÖÇMEN ÇOCUKLARI ZİYARET ETMELİ? (ZİYARETLERİN VARLIK NEDENİ)	15
2. GÖÇMEN ÇOCUKLAR GÖZETİM ALTINDA TUTULMAMALIDIR	17
a. Uluslararası standartlar ve Avrupa standartları	17
b. Gözetim çocuklara zarar verir	18
c. Gözetimin alternatifleri	20
3. GÖÇMEN ÇOCUKLARIN GÖZETİMİNE İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER	21
a. Ne kadar süreyle gözetim altında tutuluyorlar?	21
b. Onları kim gözetim altına alıyor?	21
c. Neden gözetim altına alınıyorlar?	22
d. Gözetim altına alma ne zaman ve nasıl yapılıyor?	22
4. GÖÇMEN ÇOCUKLARIN TUTULDUĞU YERLERE ZİYARET İÇİN HAZIRLIK	25
a. Kılavuz ilkeler	25
b. Ziyarete hazırlık	26
c. Ziyaretin hedeflerinin tanımlanması	27
d. Ziyaret ekibinin oluşturulması ve çalışmanın organize edilmesi	28
5. ZİYARETİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ	29
a. Çocukların göçle ilgili sebeplerle gözetim altında tutulduğu bir merkezde neleri kontrol etmelisiniz?	29
b. Çocuklarla görüşmeler nasıl yürütülür?	32

6. ZİYARET TAKİBİ **39**

7. EKLER **39**

Ek 1: Çocuklar ve gözetim: hukuki standartlar	38
Ek 2: Gözetimin alternatifleri	40
Ek 3: Raporlama kılavuz ilkeleri	42
Ek 4: Bir çocukla görüşme yapma formülü	43

8. SEÇİLMİŞ BIBLİYOGRAFYA **47**

Teşekkür

Bu kılavuz, Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Bölümü tarafından Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin Çocukların İdari Gözetimine Son Verme Kampanyası için hazırlanmıştır. Belçika merkezli Uluslararası Çocukları Savunma Örgütüyle (DCI Defence for Children International)¹ birlikte, “Uygulama kılavuzu: çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlerin izlenmesi” (“Practical guide: monitoring places where children are deprived of liberty”) kılavuzundan yararlanılarak geliştirilmiştir. Söz konusu yayın çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları yerlerin izlenmesini güçlendirmeye yönelik bir Avrupa projesi olan “Çocukların parmaklıklar ardındaki hakları” (CRBB - “Children’s rights behind bars”)² bağlamında yayımlanmış bir kılavuzdur.³

DCI, çocuk haklarını yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde destekleyen ve koruyan bağımsız bir toplumsal hareket ve sivil toplum kuruluşudur (STK). 7’si Avrupa’da olmak üzere 47 ulusal birim ve bir Uluslararası Sekretarya ile beş kıtada faaliyet gösteren DCI, çocuk adaleti ve özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklar konusunda çalışan en önde gelen STK’lardan biridir.

Metnin hazırlanmasında kamu denetçilerinin, parlamenterlerin, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR), Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyonun (the International Detention Coalition), Gözetim Forumunun (Detention Forum), Belgesiz Göçmenler İçin Uluslararası İşbirliği Platformunun (PICUM - Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants), İşkencenin Önlenmesi Komitesinin (CPT - Committee for the Prevention of Torture - CPT) ve Parlamenterler Meclisinin sekretaryalarının görüşleri dikkate alınmıştır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin (AKPM) İşkencenin Önlenmesi Derneğiyle (APT - Association for the Prevention of Torture) birlikte kaleme aldığı 2013 tarihli “İdari gözetim merkezlerine ziyaretler: parlamenterler için kılavuz” (“Visiting immigration detention centres: a guide for parliamentarians”) yayını da bir referans olarak kullanılmıştır.

Bu belge, İsviçre’nin Parlamenterler Meclisinin Çocukların İdari Gözetimine Son Verme Kampanyasına sağladığı mali destek kullanılarak üretilmiştir. İsviçre, Avrupa Konseyi Çocuğun Hakları Geçici Komitesinin (CAHENF) çalışmalarına da destek vermektedir.

1 www.defensedesenfants.be

2 www.childrightsbehindbars.eu

3 CRBB 2.0, Avrupa Birliği’nin mali desteğiyle, DCI Belçika tarafından üç STK’yla iş birliği içinde yürütülmektedir.

Çocukların İdari Gözetimine Son Verme Meclis Kampanyasının Genel Raportörünün özel mesajı

Avrupa'da pek çok Devlet, gelen göçmen dalgaları içinde çocuklarla yetişkinler arasında ayırım yapmamaktadır. Bu durum, refakatsiz, ebeveynlerinden ayrılmış ya da ebeveynleriyle birlikte gelen çocukların yaygın bir şekilde göçle ilgili sebeplerle idari gözetim altına alınması sonucunu doğurmaktadır. Göçle ilgili sebeplerle idari gözetim, kıtamızda geçerli olan uluslararası ve Avrupa insan hakları standartlarının sağladığı koruma ve haklardan yoksun kalınan bir durumdur.

Mart 2015'te, AKPM'nin Çocukların İdari Gözetimine Son Verme Kampanyasının genel raportörlüğüne getirildim. Görevim, Avrupa Konseyi üye devletlerinde çocukların idari gözetim altında tutulmasına son verilmesi ve gözetim yerine çocuğun yüksek yararını koruyacak alternatif yöntemlerin benimsenmesi ihtiyacı konusunda farkındalığı artırılmasına katkıda bulunmaktır.

Bu kampanya sırasında, çocukların göçmenlik statüleri nedeniyle özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları bazı yerleri ziyaret ettim. Bu ziyaretlerde, parmaklıklar ardında tutulan çocuklara şahitlik ettim ve gözetim koşullarının onların sağlığını nasıl etkilediğini gördüm. Çocukları koruyabilmek ve onların temel haklarını güvence altına alabilmek için gerek bu uygulamanın sonlandırılması, gerekse gözetim yerine uygulanacak değerli alternatiflerin bulunması ve benimsenmesi acil birer ihtiyaçtır.

Parlamenteler olarak, göç bağlamında izlenen politikaların ve uygulamaların çocuk haklarına ve çocuğun yüksek yararı ilkesine uygun olmasını sağlama gücüne sahibiz. Bu uygulama kılavuzu, idari gözetim yerlerini ziyaret etme konusunda size gerekli bilgileri sağlamak için hazırlandı. Kılavuz, parlamentelerin, çocukların yasa dışı ve keyfi olarak gözetim altına alınmalarını önlemek, bu bağlamda tespit edilen ihlallere yanıt vermek ve yasaları, politikaları ve kurumları buna uygun olarak şekillendirmek için yapabilecekleri konusunda bazı öneriler içeriyor.

Parlamenteler olarak, kendi ülkelerimizde ve Avrupa'da bulunan göçmen çocukların hayatlarında kalıcı bir fark yaratabiliriz. Bu kılavuzu yararlı bulacağınızı ve kılavuzun idari gözetimin ortadan kaldırılmasını çocuklar için gerçek kılacak eylemlerinizi için size ilham vereceğine inanıyorum.

Doris Fiala
Genel Raportör

İnsan Hakları Komiseri'nin Önsözü

Yaptığım çalışmalar sırasında, yer değiştiren çocukların bazen yetişkinlerle birlikte gözetim altına alındıklarına ve kötü muamele gördüklerine tanık oldum. Ayrıca, bazı çocukların temel sağlık hizmetlerine ve çoğu çocuğun da eğitime erişimi yok. Pek çok gözetim yerinde çocuklara vasi atanmıyor ve durumları ve başvurabilecekleri hukuki yollar hakkında bilgi verilmiyor. Yer değiştiren çocuklardan pek çoğunun kaçıp kayıplara karışmasının ve dolayısıyla insan ticareti, istismar ve pek çok başka ciddi insan hakları ihlallerine son derece açık hale gelmesinin nedenlerinden biri de gözetim altına alınma korkusudur.

Göçmen çocuklar hiçbir zaman kendilerinin ya da ebeveynlerinin göçmenlik statüsü nedeniyle gözetim altına alınmamalıdır. İster yalnız, ister aileleriyle yolculuk ediyor olsunlar, gözetim altında tutulmak hiçbir zaman çocukların yüksek yararına hizmet etmez. Refakatsiz çocuklara koruma sağlama ya da aile birliğini koruma ihtiyacı bu uygulama için gerekçe oluşturamaz.

Kısa süreli bile olsa gözetim uygulamasının çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıkları ve iyilikleri üzerinde uzun süreli zararlı etkileri olduğu yönünde çok sayıda kanıt vardır. Bazı üye devletlerin değerlendirdiği bir seçenek olarak daha “çocuk dostu” gözetim merkezlerinin oluşturulması da insan haklarına uygun bir çözüm olarak kabul edilemez.

Devletler bunun yerine gözetime alternatifler geliştirmek için daha fazla kaynak ayırmalıdır. Ailelerin çocuklarıyla birlikte barındıkları ve özgürlüğü kısıtlayıcı nitelikte olmayan tesisleri de ziyaret ettim ve buralardaki hayat koşullarının kapalı merkezlerde geçerli olan koşullara göre çocuk haklarına çok daha uygun olduğunu gördüm. Üstelik, bu tür seçenekler devletler açısından çoğu zaman gözetime göre daha az masraflıdır. Ayrıca, gerek ülkede kalmaya devam eden gerekse geldikleri ülkeye geri dönen çocuklar hayatlarının sonraki aşamalarına bu şekilde daha iyi hazırlanmaktadır.

Bunlara rağmen, idari gözetim uygulaması Avrupa'da yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla, çocukların gözetimine kesin bir yasak getirilinceye kadar, çocuk hakları ihlallerinin ve gözetim uygulamasının çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin gündemde tutulabilmesi için durumun düzenli olarak izlenmesi önem taşıyor.

Parlamento üyeleri, gözetim altındaki göçmen çocukların zor durumları hakkında farkındalık yaratmak konusunda önemli bir rol oynayabilirler. İşkenceye karşı Ulusal Önleme Mekanizmaları ve Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi (CPT) gibi uzmanlaşmış organların yürüttükleri çalışmaları tamamlayıcı yararlı çalışmalar yürütebilirler. İzleme çalışmaları kapsamında, gözetim yerine çocuk haklarına daha uygun olan alternatifleri savunabilirler.

Bu kılavuz, parlamenterlerin bu zorlu fakat vazgeçilmez görevi yürütmelerine yardımcı olacak yararlı bir araçtır.

Onlara kılavuzdan tüm yönleriyle yararlanmalarını ve değişim için çalışmalarını tavsiye ediyorum.

Nils Muižnieks

İnsan Hakları Komiseri

Giriş

Son yıllarda Avrupa ülkeleri, ebeveynleri ya da başka bir yasal birincil bakıcısı olmayanlar olarak ya da olmadan göç eden çocukların sayısında bir artışla karşı karşıyadır. Dünya genelinde tüm göçmenlerin dörtte birini çocukların oluşturduğu tahmin edilmektedir. 2016'da İtalya, Yunanistan, Bulgaristan ve İspanya'ya 100.000'i aşkın belgesiz çocuk göçmen girmiştir ve bunların yaklaşık 33.000'i refakatsizdir. Sadece Almanya'ya 260.000'i aşkın çocuk sığınma talebiyle başvurmuştur ve bunlardan yaklaşık 35.000'i refakatsiz ya da ailelerinden ayrılmış çocuklardır.⁴ Çocuklar yalnız başlarına ya da aile fertleriyle birlikte Avrupa kıtasının içinde göç etmekte ya da Avrupa dışı ülkelere Avrupa'ya gelmektedir. Bazıları yolculuk sırasında ailelerinden ayrılmaktadır. Çocuklar, savaştan, çatışmadan, şiddetten ya da doğal afetlerden kaçmak, aileleriyle yeniden bir araya gelmek, eğitim alma olanağına kavuşmak ya da ekonomik hedeflerine ulaşmak gibi çok farklı motivasyonlarla göç edebilmektedir.

Bu çocukların pek çoğu, Avrupa'ya ulaşmaya çalışırken ve Avrupa'ya ulaştıktan sonra da birçok hak ihlaliyle karşılaşmaktadır. Bu çocuklar, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve istismar, sömürü, fiziksel ve psikolojik hasar, kaçakçılık, insan ticareti ve gözetim altında tutulma gibi sorunlar yaşayabilmektedir. Bu durum, bu çocukların haklarını ve iyiliğini sağlaması gereken koruma sistemlerinin zayıflığını göstermektedir.

Uluslararası toplumun göçmenlerin idari gözetimi uygulamasına son verilmesi yönündeki çağrılarına rağmen, Avrupa Devletleri düzensiz göçe yanıt olarak bu uygulamaya giderek daha fazla başvurmaktadır. Devletler, gözetim uygulamasını, düzensiz sınır geçişlerini ya da bir ülkede izinsiz olarak kalmayı suç haline getirmeye ek olarak, göçmenlerin kimliklerini belirlemek, yaşlarını tespit etmek, sağlık durumlarını incelemek, (sığınma talepleri dahil olmak üzere) hukuki durumlarını tayin etmek ve geldikleri ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye gidişlerini kolaylaştırmak için de kullanmaktadır. İnsan hakları uzmanlarının, çocukları kendilerinin ya da ebeveynlerinin veya vasilerinin göçmenlik statüsüyle ilgili gerekçelerle *hiçbir zaman* gözetim altına almamak gerektiği yönündeki açık uyarılarına rağmen bu uygulama sürmektedir. İdari gözetim hiçbir zaman çocukların yüksek yararına hizmet etmez.

4 UNHCR, UNICEF ve IOM, *Refugee and Migrant Children- Including Unaccompanied and Separated Children- in Europe, Overview of Trends in 2016*, Nisan 2017.

Avrupa'daki göç mevzuatına bağlı olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların sayısına ilişkin kesin veriler yoktur. Hatta bazen çocuklar gözetim altına alınan kişi olarak resmi kayıtlara geçirilmemekte, sadece gözetim altındaki bir yetişkin göçmenin "refakatçisi" olarak kaydedilmektedir.

Göçmen çocukların tutulduğu yerler ve koşullar büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Maddi koşulların yetişkinlerin tutulmasına uygun gibi görüldüğü durumlarda bile çocukların özel ihtiyaçlarının karşılandığına nadiren rastlanmaktadır.

Gözetim altındaki göçmen çocuklar sorunu, Avrupa Konseyi için özel önemdedir. Parlamenterler Meclisi, Nisan 2015'ten bu yana çocukların idari gözetimine son vermeye yönelik kampanyasını sürdürmektedir. Ayrıca Avrupa'daki Mülteci ve Göçmen Çocukları Korumaya Yönelik Avrupa Konseyi Eylem Planı (2017-2019), sadece göçmenlik statülerine dayanarak çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarından kaçınmaya yönelik önlemleri önceliklendirmiş durumdadır. Küresel düzeyde, Çocuk Hakları Komitesi ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği çocukların göçle ilgili nedenlerle idari gözetim altında tutulmamaları gerektiği değerlendirmesini yapmaktadır.

Gözetim yerlerinin kapalı mekânlar olması, kişileri daima ruhsal sağlıklarının bozulması ve insan hakları ihlalleri riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Gözetim uygulaması, çocukları tamamen gözetim merkezinin idarecilerine bağımlı hale getirerek özel bir güç dengesizliği yaratmaktadır. Başlı başına bu durum bile çocukların savunmasızlığını artırmakta, böyle bir gözetimin koşulları ve süresi geçerli bölgesel ve ulusal standartlar çerçevesinde yasaklandığı üzere insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele kapsamına girmektedir. Çocukların bu durumda artan savunmasızlıkları, çocukların haklarının korunması için dış denetimi vazgeçilmez hale getirmektedir.

Bu kılavuz, parlamenterlerin gözetim yerlerinin takipçileri olarak yeterliliklerini artırmayı amaçlamaktadır. Kılavuzda, özetle, bir göçmen gözetim yerini ziyaret etmek için gereken araçlar, bu merkezlerde tutulan çocukların kendilerinden ve onlar hakkında bilgi toplamanın uygun yolları, ayrıca ziyaret sonrası takibin nasıl yapılacağı ve ihtiyaç duyulan değişimin nasıl harekete geçirilebileceği üzerine bilgiler sunulmaktadır.

Temel Terimler

Ailesinden ayrılmış çocuk (separated child): 18 yaşın altında olan ve hem Anne hem babasından ya da daha önceki hukuki/örfi birincil bakıcısından ayrılmış olan kişidir. Tamamen yalnız ya da akrabalarının refakatinde olabilir. Bu kılavuzda bu terimin refakatsiz çocukları kapsayacak şekilde kullanılması tercih edilmiştir.

Çocuk (child): Tâbi olduğu hukukta daha erken reşit olunmadığı sürece, 18 yaşın altındaki tüm insanlar.⁵

Göçmen çocuk (migrant child): Yalnız başına ya da bir veya birkaç yetişkinle göç eden yahut etmiş olan çocuk. Göçmen çocuklar, vatandaşı oldukları Devletin topraklarının dışında bulunurlar. Başka kişi kategorilerine –özellikle mülteci, insan ticareti mağduru ya da ailesinden ayrılmış çocuk kategorilerine– dahil edilmeleri mümkündür (aşağıya bkz).

Göçle ilgili sebeplerle idari gözetim: Genellikle şeklen idaridir, ancak adli yaptırım şeklini de alabilir. Cezai alıkoymadan farklı olarak, genellikle cezalandırma amacı güdülmez. Göçmenlik statüsü nedeniyle ya da bir bölgeye giriş, orada kalış ya da oturma izni koşullarını ihlal ettiği iddiasıyla özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes bu kapsama girer.

Gözetimin alternatifleri (alternatives to detention): Göçmenlerin hareket serbestileri üzerindeki bir takım koşullara ya da kısıtlamalara tâbi olarak toplum içinde ikamet etmelerine izin veren her tür mevzuat, politika ya da uygulama.⁶

Gözetim yeri (place of detention): Bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı herhangi bir yer. Göç bağlamında, polis merkezlerindeki hücreler, tevkifevleri ve özel olarak yapılmış gözetim merkezlerinin yanı sıra havalimanlarındaki kilitli odalar, korunan otel odaları ya da depolar da bu kapsama girebilir.

İdari gözetim (administrative detention): Suç isnadı ya da yargılama olmaksızın tevkif etme ve tutma durumu için kullanılan bir terimdir. Cezai olmayan amaçlarla kullanılır. Pek çok ülkede, göçmenlik yasalarının ihlali idari gözetime gerekçe oluşturmaktadır.⁷

5 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 1

6 Sampson R., Mitchell G. ve Bowring L. (2011), *There are Alternatives: A Handbook for Preventing Unnecessary Immigration Detention*, International Detention Coalition, Melbourne, s.2

7 PACE/APT, *Visiting immigration detention centres; a guide for parliamentarians*, 2013 s.7

Mülteci (refugee): “İrki, dini, uyruğu, belli bir sosyal gruba üyeliği ya da siyasi görüşleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da sözü geçen korku nedeniyle bu korumadan yararlanmak ya da bu ülkeye dönmek istemeyen” kişidir.⁸

Sığınmacı/mülteci (asylum seeker/refugee): Sığınmacılar, uluslararası koruma talep eden ve bu talepleri için başvurdukları ülke tarafından henüz nihai bir karar alınmamış olan kişilerdir. Her sığınmacı mülteci olarak tanınmaz, fakat her mülteci başlangıçta bir sığınmacıdır.

Ulusal Önleme Mekanizması (NPM – National Preventive Mechanism): İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT – Optional Protocol to the United Nations Convention against Torture) kapsamında ülke içindeki bir kurum tarafından belirlenen ya da oluşturulan ziyaret amaçlı bağımsız ulusal bir organdır. Bu organlar tüm gözetim yerlerine ziyaretler düzenleyerek bu merkezlerdeki muameleyi, koşulları ve idareyi inceler. Bu organların mevkidaşları, Avrupa Konseyi nezdinde Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi (CPT – European Committee for the Prevention of Torture) ve Birleşmiş Milletler nezdinde İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesidir (SPT – Subcommittee on Prevention of Torture).

8 BM Genel Kurulu, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 28 Temmuz 1951, Madde 1(A)(2).

1. Parlamenterler neden gözetim altındaki göçmen çocukları ziyaret etmeli? (Ziyaretlerin varlık nedeni)

Göçmen gözetim merkezleri toplumun genelinin hiç görmediği ve habersiz olduğu yerlerdir. İdari teftiş birimlerinin ya da ulusal insan hakları yapılarının bu tür yerleri ziyaret etme yetkileri olmayabilir ve sivil topluma da genellikle bu yerlere girme izni verilmez.

Çoğu Avrupa ülkesinde parlamenterlere göçmen gözetim merkezleri de dahil olmak üzere gözetim yerlerini ziyaret etmek konusunda açık ya da örtük haklar tanınmıştır. Diğer ülkelerdeki parlamenterler de önceden izin almak şartıyla bunu yapabilmektedir.

Parlamenterlerin ziyaretleri önemli bir caydırıcı etki yaratmakta ve insan hakları ihlali riskini azaltmaktadır. Gözetim yerlerine ziyaretler şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artırılmasında ve kamuoyu güveninin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gözetim altında tutulan göçmen çocuklar insan hakları ihlallerine maruz kalmak konusunda özellikle risk altındadır. İdari gözetim altındaki çocuklar önemsiz bir azınlık grup olarak görülebilmekte ve bu yüzden ihmal edilebilmekte ya da dikkate alınmayabilmektedir.

Özel olarak göçmen çocuklar için ziyaretlerde bulunarak bir parlamenter olarak bu çocukların durumları hakkında bilgi toplamak açısından önemli bir rol oynayabilirsiniz. Somut gözetim koşullarını ve gözetim altında tutulmanın çocuklar üzerindeki etkilerini görebilir ve onların serbest bırakılması için çalışabilirsiniz.

2. Göçmen çocuklar gözetim altına alınmamalıdır

a. Uluslararası standartlar ve Avrupa standartları

“Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.”

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 3

“Hiçbir çocuk yasa dışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak son başvurulacak bir önlem olarak düşünüülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.”

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 37

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tâbi tutulamaz.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 3

“Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 5

Birçok uluslararası sözleşme ve Avrupa sözleşmesi çocukların özgürlükten yoksun bırakılması konusunu doğrudan ya da dolaylı olarak düzenlemiştir.

İster ailelerinden ayrılmış ister onlarla birlikte seyahat ediyor olsunlar, çocuklar hiçbir zaman salt kendilerinin ya da ebeveynlerinin göçmen statüsünde olmaları nedeniyle gözetim altına alınmamalıdır.⁹ Çocuk Hakları Komitesi, çocukların kendilerinin ya da ebeveynlerinin göçmenlik statüsü nedeniyle hiçbir zaman cezalandırıcı tedbirlere maruz bırakılmamaları gerektiğini belirtmektedir. Komite, bir çocuğun idari gözetim altına alınmasının çocuğun yüksek yararı ilkesine ters düştüğü ve bir çocuk hakları ihlali teşkil ettiği değerlendirmesinde de

⁹ Bkz. BM İnsan Hakları Konseyinin 8. ilkesi, Principles and practical guidance on the protection of the human rights of migrants in vulnerable situations, 24 Şubat 2017, A/HRC/34/31.

bulunmuştur. Uygun seyahat/oturma belgeleri mevcut olmadığı için özgürlükten yoksun bırakmak hiçbir zaman çocuğun yüksek yararına hizmet etmez. Göçmen çocuklar her şeyden önce çocuk muamelesi görmeli ve ailelerinden ayrılmış tüm çocuklara ve çoklu ailelere gözetime alternatif olarak hapis içermeyen, toplum temelli olanaklar sunulmalıdır.¹⁰ UNHCR çocukların gözetim altında tutulmasını sona erdirmeyi amaçlayan ve alternatiflerin geliştirilmesini destekleyen benzer bir yaklaşım benimsemiş,¹¹ UNICEF de çocukların idari gözetim altına alınmalarına son verme çağrısında bulunmuştur.¹²

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, defalarca çocukların idari gözetim altında tutulmalarının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiği yönünde karar vermiştir.¹³ İşkencenin Önlenmesi Komitesi (İÖK), çocuk statüsündeki düzensiz göçmenleri özgürlükten yoksun bırakmaktan kaçınılması için her tür çabanın gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁴ İnsan Hakları Komiseri çocukların idari gözetimi uygulamasının terk edilmesi çağrısında bulunmuş,¹⁵ Genel Sekreterin Göç ve Mülteciler Özel Temsilcisi ise idari gözetimin hiçbir zaman çocuğun yüksek yararına olmadığına dikkat çekerek gözetimin alternatiflerinin bulunmamasının göçmen ve mülteci çocukları etkileyen en zarar verici yapısal sorunlardan biri olduğunu vurgulamıştır.¹⁶

b. Gözetim çocuklara zarar verir

İdari gözetim hiçbir zaman çocuğun yüksek yararına hizmet etmez.

Özgürlükten yoksun bırakılmak her insanda kaygı yaratır ve çocuklar için özellikle travmatiktir. Sürekli kontrol ve gözetim, bir çocuk için çok rahatsız edici ve stres vericidir ve bu nedenle zaten yüksek olan ruhsal baskı seviyesini daha da artırır ve gelinen ülkede ya da yolculuk sırasında yaşanan travmayı daha da kötüleştirir. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuklar çoğunlukla hiçbir suç işlemediği halde neden “cezalandırıldığını” anlamakta güçlük çeker.

-
- 10 AKPM, Karar 2020 (2014), *The alternatives to immigration detention of children*, Ekim 2014.
 - 11 Bkz. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*, Ocak 2017.
 - 12 UNICEF, *A child is a child: Protecting children on the move from violence, abuse and exploitation*, Mayıs 2017.
 - 13 Bkz. örneğin, AİHM, *A.B. ve diğerleri - Fransa*, No. 11593/12, 12 Temmuz 2016.
 - 14 Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi, *19th General Report of the CPT's activities*, Ekim 2009, para. 97.
 - 15 Avrupa Konseyi, İnsan Hakları Komiseri, *High time for states to invest in alternatives to detention*, Ocak 2017.
 - 16 Avrupa Konseyi, Genel Sekreterin Göç ve Mülteciler Özel Temsilcisi, *Thematic Report on migrant and refugee children*, SG/Inf(2017)3, Mart 2017.

“Bu şekilde acı çekmek için çok küçüğüm. Ağlamaya, korkmaya ve kendimi savunmasız hissetmeye çok erken başladım. Umarım yakında buradan ayrılıyorum, çünkü burada zaman ‘döngüsel’, bir anlamı yok, hiçbir şey değişmiyor ve değerli enerjimi kaybediyorum. Daha fazla boşa zaman harcayamam, bir gelecek kurmak zorundayım.”

Gözetim altında 15 yaşında bir çocuk

Gözetim altındaki çocuklar depresyon riski altındadır ve sık sık uykusuzluk, kâbuslar, yatak ıslatma gibi travma sonrası stres bozukluğuyla (TSSB) bağlantılı belirtiler gösterirler. Umutsuzluk, hüsrân ve anne babayı aynı durumda çaresiz halde görmek gibi duygular, kendilerine yönelik şiddet eylemleri ya da ruhsal bozukluk ve gelişme sorunları (intihar girişimleri ve kendine zarar verme vb) şeklinde tezahür edebilir.

“Küçük bir odada kalıyorduk ve kapımızı kilitliyorlardı. Hiçbir şey yapamıyorsun. Bazen oturuyorsun. Aynı şekilde bütün gün oturamıyorsun... Orada 17 gün boyunca yıkanmadan ve giysilerimi değiştirmeden kaldım. Günde sadece iki kez, sabah ve akşam tuvalete gitmeme izin veriyorlardı. Sonrasında hayatımdan nefret ettim. Sadece bekledim ve beni oradan çıkarması için tanrıma yalvardım.”

Somalili Abdi, 16 yaşında.

Çocukların gözetim altında tutulması eğitim ve sosyal entegrasyon açısından da bir dizi sorun ortaya çıkarmakta, sosyal becerilere ve aile bağlarına zarar vermektedir. Çocukların nasıl maddi koşullarda tutulduğundan bağımsız olarak, psikolojik açıdan bu kadar yıkıcı olan bir deneyimin onların sağlığı ve gelişimi üzerinde ciddi olumsuz etkileri olacağı kesindir. Çok kısa gözetim süreleri bile bir çocuğun bilişsel gelişimine zarar verebilir ve bunun etkileri ömür boyu sürebilir.

Gözetim, çocukların cinsel istismar ya da şiddete uğrama riskini de artırmaktadır. Kendi yakını olmayan ve özellikle karşı cinsten yetişkinlerle bir arada tutulan çocuklar için istismar riski özellikle yüksektir. Uygun olmayan koşullarda uzun süreli kalmanın çocukların cinsel sömürü ya da cinsel istismara maruz kalma riskini artırdığı ortaya konmuştur.¹⁷

17 Avrupa Konseyi, Lanzarote Komitesi, *Special Report: Protecting children affected by the refugee crisis from sexual exploitation and sexual abuse*, Mart 2017, s.3.

c. Gözetimin alternatifleri

Gözetimin alternatifleri çocuklar açısından daha güvenlidir, göç yönetimi açısından daha etkilidir ve Devletlerin maliyetlerini azaltır.

Bu alternatifler toplum içine yerleştirilme, göçmenler için açık merkezlere yerleştirilme ya da ev hapsi şeklinde olabilir ve bu uygulamalar bildirim şartları, seyahat belgelerinin teslim edilmesi ya da yetkililerin gözetimleri gibi tedbirlerle birleştirilebilir. AKPM, 2014 tarihli bir Kararında, çocuklar ve aileleri için uygulanan gözetim programları için hapis içermeyen, toplum temelli bir alternatif olan Çocuklara Duyarlı Toplum Değerlendirmesi ve Yerleştirme Modeli'ni (CCAPM) savunmuştu.¹⁸ Ailelerinden ayrılmış çocukları aileleriyle yeniden bir araya getirmek de bir alternatif olarak düşünülmelidir. Ek 2'de mevcut alternatiflerin bir listesi sunulmuştur.

18 AKPM Karar 2020 (2014), *The alternatives to immigration detention of children*, Ekim 2014.

3. Göçmen çocukların gözetimine ilişkin temel bilgiler

Çocukların idari gözetimi, uluslararası standartlarda ve Avrupa standartlarında yasaklanmış ve bu uygulamanın olumsuz sonuçları kanıtlarla ortaya konmuş olmasına rağmen, her yaşta çocuğun idari gözetim altında tutulmasına devam edilmektedir.

a. Ne kadar süre gözetim altında tutuluyorlar?

Gözetim süreleri önemli ölçüde değişmektedir. Çocuklar yetişkin olarak kabul edilirlerse ya da yetişkinlerin refakatindelerse gözetim süresi birkaç günden bazı durumlarda 18 aya kadar uzayabilmektedir. Çocukların gözetim altına alınmasından kaçınmak büyük önem taşımaktadır. Çocuklar gözetim altına alınacaksa bile, bu sadece **istisnai koşullarda, mümkün olan en kısa süreyle** ve gözetimin süresine getirilen sınırlara titizlikle uyularak yapılmalıdır. Bir çocuğu gözetim altına alma kararı alınırken daima çocuğun yüksek yararı ve çocukların temel yaşama, hayatta kalma ve gelişim haklarına uyulması ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Gözetim altındaki çocukları ziyaret ederken, özellikle gözetimdeki çocukların ruhsal ve fiziksel sağlıkları üzerindeki zararlı etkiler açısından, gözetim süresine dikkat etmeyi unutmayın. Ayrıca kısa süreli gözetimlerin bile uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumsuz olabileceğini de göz önünde bulundurun.

b. Onları kim gözetim altına alıyor?

Göçmenlerin gözetimi, göç ya da tevkifevi yetkilileri, polis, sınır güvenlik görevlileri, ordu ya da güvenlik güçleri gibi kamu yetkililerinin sorumluluğundadır. Bazı Devletler idari gözetim işlemi için tamamen ya da kısmen, örneğin sağlık hizmetleri, yemek ya da eğitim/mesleki eğitim faaliyetleri gibi alanlarda özel şirketlerden (genellikle tevkifevleri işleten şirketlerden) hizmet almaktadır.

c. Neden gözetim altına alınıyorlar?

Göçmen çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılmamaları gerektiği halde, Avrupa'da her gün göçmen çocuklar gözetim altına alınmaktadır. Devlet makamları bu uygulamayı farklı amaçlara göre gerekçelendirmektedir. Anne babası/birincil bakıcısı/bakıcıları yanında olan ya da olmayan çocuklar, ülkeye giriş anında genellikle kimlik tespiti, hukuki statülerinin incelenmesi ya da onlara refakat eden yetişkinlerle yakınlıklarının değerlendirilmesi için tutulmaktadır.

Yetkililer kişinin yaşı konusunda şüpheye düştüklerinde de gözetim uygulaması gerçekleştirilmektedir. Sonuç olarak, çocuklar yaşları değerlendirilirken alıkonmakta, bu değerlendirmeler de genellikle tartışmalı ve güvenilirmez yollarla (özellikle diş ya da kemik röntgenleriyle) yapılmaktadır.

Çocuklar hukuki statüleri belirlenirken de tutulmaktadır. Bu belirlemeler arasında, sığınma taleplerinin karara bağlanması, ailesinden ayrılmış çocuk statüsünde olup olmadıkları ya da –özellikle “Dublin Yönetmelikleri” çerçevesinde– başka bir Devletin sorumluluğuna girip girmedikleri gibi konular vardır.¹⁹

Özgürlükten yoksun bırakma, Devletler tarafından bir çocuğun sınır dışı edilmesi ya da geldiği ülkeye veya başka bir ülkeye iade edilmesi gibi amaçlarla gerçekleştirilebilir.

d. Gözetim altına alma ne zaman ve nasıl yapılıyor?

İdari gözetim hiçbir zaman çocuğun yüksek yararına olmadığı için, ancak daha az cebri olan alternatif tedbirlerin etkili bir şekilde aynı sonucu vermeyeceği ortaya konduktan sonra, son çare olarak ve açıkça tanımlanmış koşullarla gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, mümkün olan en kısa süreyle yapılmalıdır. Aileler ayrılmamalı, örneğin anne baba ile çocuk ya da çocuklar ayrı ayrı tesislere ya da bloklara yerleştirilmemeli ya da ailenin geri kalanı toplum içinde yaşarken sadece anne ya da baba gözetim altına alınmamalıdır. Böyle ayrılıklar da çocuklar için travmatik deneyimlerdir.

Etkili gözetim alternatifleri sağlayan yasaların ve politikaların olup olmadığını ve bunların pratikte nasıl kullanıldığını da incelemelisiniz. Gözetim süresinin uzunluğu ve aile birliğinin önemi de izlemeniz gereken önemli noktalar.

19 Bu yönetmelik, ilgili göçmenin sığınma başvurusunu incelemekten sorumlu Avrupa Birliği'ne Üye Devleti belirleyen bir Avrupa Birliği (AB) yasasıdır. Genellikle, sorumlu olan Devlet, göçmenin AB topraklarına giriş yaptığı ülkedir.

Göçmenlik mevzuatı çerçevesinde göçmen çocukların tutulduğu çok çeşitli tesisler vardır. En yaygın olarak kullanılan yerler, göçmen gözetim merkezleridir. Tutulacak göçmenler suçlu olmadıkları için bu merkezler cezaevlerini andıran yapılar olmamalıdır. Göçmenler özel olarak tasarlanmış binalarda, kendi hukuki statülerine ve özel ihtiyaçlarına uyarlanmış koşullarda tutulmalıdır. Çocuklar, ebeveynleriyle ya da birincil bakıcılarıyla birlikte ve –mümkün olduğunca– bir aile ortamını andıran özel birimlerde kalmalıdır. Bu birimlerde çalışan personele özel eğitimler verilmelidir. Çocuklara eğitim, fiziksel hareket, boş zaman değerlendirme ve dinlenme etkinlikleri gibi çeşitli yapıcı etkinliklerde bulunma fırsatı tanınmalıdır.

Uygulamada, gözetim altındaki göçmenler gözetim durumlarını düzenleyen usuller ve gözetim koşullarıyla bağlantılı olarak ceza amaçlı olarak hapsedilen kişilere göre genellikle daha az korumadan yararlanmaktadır. Çocuklar için bu durum daha da belirgindir. Maddi koşullar her Avrupa ülkesinde, ayrıca aynı ülkedeki gözetim tesisleri arasında da önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Pek çok gözetim tesisindeki koşullar, çoğu zaman çocukların yetişkinlerle bir arada gözetim altında tutulması ya da uygun teçhizat, personel ve bakımın eksikliğinden dolayı, uluslararası çocuk hakları standartlarının gerisinde kalmaktadır.

Ayrıca, çocuklar genellikle bir ülkeye geldiklerinde, polis ya da sınır kontrol görevlisi gibi emniyet mensupları tarafından kurtarıldıkları, buldukları, tevkif edildikleri zaman alıkonmaktadır. Bu aşamada, polis ya da sınır kontrol karakollarının yanı sıra otobüs, otomobil, tekne gibi ulaşım araçlarında da tutulabilmektedirler. Kitlesele göç hareketlerinde, insanları gözetim altında tutmak amacıyla tasarlanmayan ve normalde bu amaçla kullanılmayan büyük spor salonları, depolar, oteller ve hatta konteynerler gibi yapılarda tutulmaları da mümkündür.

4. Göçmen çocukların tutulduğu yerlere ziyaret için hazırlık

a. Kılavuz İlkeler

En önemli kılavuz ilke, “**zarar vermeme**” kuralı olmalıdır. Gözetim altındaki çocuklar, özellikle savunmasız durumdadır ve bir izleme ziyareti gerçekleştirirken çocukların güvenliği ve yüksek yararı daima en öncelikli konu olmalıdır. Ziyaret eden organın hiçbir eylemi bunu tehlikeye atmamalıdır.

Bilgi edinme ihtiyacı ile özgürlüklerinden yoksun bırakılmış çocukların güvenliği arasında bir çıkar çatışması ortaya çıkabilir. Çocuklarla konuşmak onları personelin ya da gözetim altındaki diğer kişilerin misillemeye bulunmaları ya da uygun şekilde yapılmayan bir görüşmenin psikolojik ve duygusal zarara ya da travmaya yol açması riskiyle karşı karşıya bırakabilir. Aynı şekilde, onlar için yapılabilecekler konusunda yanlış beklentiler yaratmamak ve izleme bulgularının çocukları herhangi bir yaptırım riskine maruz bırakmadan bildirilmesini sağlamak da önemlidir.

Bu bağlamda, parlamenterlerin belli olayları hatırlamanın çocuklar üzerinde yaratabileceği travmatik etkiler ve onların potansiyel travmaları, psikolojik bozuklukları ve/veya kırılabilirlikleri konularında **duyarlı** olmaları da zorunludur. Parlamenterler, çocuk dostu iletişim becerilerinden haberdar olmalıdır.

Etik ve verimlilik açısından, ziyaretleri gerçekleştirenlerin aşağıdaki ilkelere uymaları da çok önemlidir:

- ▶ Sağduyuyla hareket etmek
- ▶ İlgili yetkililere ve personele karşı saygılı olmak
- ▶ Özgürlüğünden yoksun kalan kişilere karşı saygılı olmak
- ▶ Gizliliğe dikkat etmek
- ▶ Güvenliğe dikkat etmek

- ▶ Tutarlı, sebatkâr, sabırlı olmak
- ▶ Hatasız ve kesin iletişimde bulunmak
- ▶ Duyarlı olmak
- ▶ Nesnel olmak
- ▶ İnanırdıcı olmak
- ▶ Doğrulukla hareket etmek
- ▶ Görünür olmak

b. Ziyarete hazırlık

Özgürlüklerinden yoksun bırakılan yerlere yapılan ziyaretlerin çeşitli türleri vardır; her ziyaretin seçilmiş hedefleri bu ziyaretlerin ne şekilde yapılacağına etkiler.

Önleyici ziyaretler her zaman yapılabilir, fakat genellikle belli bir olaya ya da gözetim altına alınmış bir kişinin şikâyetine yanıt olarak değil, bunlardan önce gerçekleştirilir. Amaç, gözetimin çocuk haklarının ihlaline yol açabilecek yönlerini tespit etmektir. Bu ziyaretlerde uzun vadede iyileştirmeye odaklanan bütüncül bir yaklaşım benimsenir.

Soruşturma ziyaretleri belli vakalara yanıt vermek ve bir vakayı ya da özgül bir durumu çözüme kavuşturmak amacıyla yapılır. Hemen yapılabilecek iyileştirmeleri tespit etmek için geçmişte yapılanlara ve yapılmayanlara odaklanılır. Örneğin, ailelerinden ayrılmış çocukların özel bir bakım almaksızın yetişkin göçmenlerle birlikte tutulduğu yönünde iddialar olması durumunda bir soruşturma ziyareti düzenlenebilir.

Ziyaretin düzeniyle ilgili bir ayırım da yapılmalıdır.

Derinlemesine ziyaretler birkaç gün ya da hafta sürer ve multidisipliner bir ekibin bir gözetim yerinin işleyişini incelemesini içerir. Ekibin ana hedefi, durumu kapsamlı bir şekilde belgelemek, risk faktörlerini analiz etmek ve hem sorunları hem de en iyi uygulamaları tespit etmektir. Bu ziyaretler, Ulusal Önleme Mekanizmaları, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi ya da Birleşmiş Milletler nezdinde İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi gibi izleme organları tarafından düzenli olarak yürütülür.

“Anlık” ziyaretler çok daha kısadır (birkaç saat ile yarım gün arası) ve tek bir kişi ya da küçük bir ekip tarafından gerçekleştirilir. Ana hedef, bir gözetim yerinin ve gözetim altındaki kişilerin durumunun genel bir resmini ortaya çıkarmaktır.

Bu ziyaretler aynı zamanda caydırıcı bir etki yaratmayı ve yönetimin hesap verebilirliğine katkıda bulunmayı da amaçlar.

Çocukların özgürlükten yoksun bırakılmalarının genel bağlamını anlamak için, parlamenterler gözetim altındaki göçmen çocukların hukuki, sosyal ve siyasi bağlamına ilişkin olarak mevcut tüm bilgileri ve konuyla ilgili en güncel istatistikleri, raporları ve bilgileri toplamalıdır. Göz önünde bulundurulacak önemli unsurlar şunlardır:

- ▶ Uluslararası hukuki çerçeve, özellikle de Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi standartları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadı.
- ▶ Göçmen çocukların gözetimiyle ilgili geçerli ulusal/yerel politikalar.
- ▶ Ulusal hukuki çerçeve: kimin, hangi yaşta, hangi nedenlerle, kim tarafından, nerede/ne tür bir tesiste/tesislerde, ne kadar süreyle özgürlüğünden yoksun bırakılabileceği;
- ▶ Çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılabilecekleri farklı yerler, bu yerlerde geçerli olan kurallar ve düzenlemeler, bu kurumlardan sorumlu yetkililer, yetkileri, uyguladıkları düzen, bu yerlerde özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların statüleri ve dahil oldukları farklı gruplar;
- ▶ Medyadan, izleme organlarından, sivil toplumdan ya da araştırmacılardan alınan bilgiler dahil olmak üzere, ziyaret edilen yer(ler) e ilişkin uygulamayla ve belli olaylarla ilgili bilgiler.

c. Ziyaretin hedeflerinin tanımlanması

Tek bir kısa ziyarette gözetimin tüm yönlerini sistemli bir şekilde inceleyebilmeyi beklemeyin. Ziyaretin hedefleri, eldeki zamana göre tanımlanmalıdır.

Ziyaret ekibi gözetim yerinde fazla zaman geçiremeyecekse **kesin, açık ve dar bir hedef** tanımlamak daha akıllıcadır. Gerçekçi olmayan hedeflere sahip olmak, incelemek istediğiniz konuların her biri hakkında yetersiz bilgi toplama sonucunu doğurabilir. İlkeniz, *“Az yap, ama bunu iyi yap”* olmalıdır. Bu nedenle, ziyaretin amacını ve hedeflerini baştan açık ve net bir şekilde bilmek çok önemlidir. Örneğin:

- ▶ Çocukların nasıl tutulduğunu anlamak.
- ▶ Belli bir soruna odaklanmak (alınan bir şikâyeti takip etmek, gözetim süresi ya da çocuklar için özel bakımın olup olmaması gibi özel bir konuyu soruşturmak).

- ▶ Gözetim uygulamasının önceki bir ziyarette gündeme gelen belli bir yönünü, münferit vakaları ya da parlamenterlerin veya diğer organların daha önceki tavsiyelerinin uygulanmasını takip etmek.

d. Ziyaret ekibinin oluşturulması ve çalışmanın organize edilmesi

Bir parlamenterin bu tür bir ziyareti en az bir kişiyle (bir yardımcı, danışman, uzman ya da tıp doktoruyla) birlikte yapması tavsiye edilir. Böylelikle toplanan bilgilerin çapraz kontrolden geçmesi, görüşmeler sırasında not tutulması ve ziyaret sırasında edinilen izlenimlerin tartışılması mümkün olur.

Başka parlamenterlerle birlikte, örneğin bir komisyonun başka üyeleriyle birlikte bir ziyaret yürütürken, bir ekip olarak çalışmayı ve ziyareti koordine etmekten sorumlu bir heyet başkanı belirlemeyi unutmayın. Farklı görevleri becerilerinize göre bölüşün ve ziyaretin hedefleri konusunda herkesin bilgilendirilmiş ve bilinçli olmasını sağlayın.

Ziyaretler çocuklara yönelik olduğu için, çok sayıda çocuğun tutulduğu kurumlara yapılan ziyaretler dışında, ziyaret ekiplerini küçük tutun. Ekip oluşturulurken şunlara dikkat edilmelidir:

- ▶ Gereken uzmanlıklar (çocuk doktorları ya da çocuk hakları uzmanları).
- ▶ Kültürel bağlam ve bağımsız tercüman ihtiyacı. Ekip, zorunlu olmadıkça tercüme işini personelden birine ya da başka göçmenlere yaptırmamalıdır.
- ▶ Ziyaret edilecek yerin büyüklüğü. Küçük bir kurum söz konusuysa büyük bir ekip oluşturmaktan kaçınmak iyi olur; böyle bir ekip göçmenler için ürkütücü olabilir.
- ▶ Cinsiyet değerlendirmeleri. Ziyaret ekibinde her iki cinsiyetten üyelerin olması, hassas konuların konuşulmasını kolaylaştırabilir.

Ziyareti kolaylaştırmak için, gözetim koşulları hakkında bir kontrol listesi hazırlamak bilgilerin standartlaştırılmış bir şekilde toplanmasını güvence altına almak açısından çok yararlı olabilir (kontrol listesi örnekleri aşağıda verilmiştir).

Ziyaret edilecek **kurumun seçimi**, çocukların gözetimine ilişkin bilgilere dayandırılmalıdır. Bu bağlamda, gazete yazılarında, araştırma çalışmalarında ya da raporlarda yer alan bilgilere özel olarak dikkat edilmelidir. Ziyaret ekibinin, ülkede göçmen çocukların tutulduğu farklı türdeki tesisleri en iyi şekilde temsil edecek yerleri belirlemesi yerinde olabilir. Sık sık ziyaret edilmeyen, daha zor erişilen ya da geleneksel olarak gözetimle bağlantılandırılmayan yerleri, örneğin geçici kampları ziyaret etmek de ilginç olabilir.

5. Ziyaretin gerçekleştirilmesi

Göçmen ocuklara odaklanan bir ziyaret söz konusu olduğunda bile, ilgili kurum ve işleyiş şekli hakkında genel bir izlenime sahip olmak gerekir. řu adımlar değerlendirilmelidir:

- ▶ merkeze varış ve merkezin yöneticisiyle ilk görüşme;
- ▶ gözetim tesisinin gezilmesi;
- ▶ göçmenlerle –ocuklarla ve yetişkinlerle– görüşmeler;
- ▶ personelle görüşmeler/sohbetler;
- ▶ merkezin başındaki kişiyle son görüşme.

Her adıma ne kadar önem verileceği, ziyaretin türüne ve eldeki zamana bağlı olacaktır. Her durumda, her zaman esnek olmaya, karşılaşılacak durumlara uygun tepkiyi vermeye ve gerektiğinde planlarınızı değiştirmeye hazır olmalısınız. Ayrıca, zihninizi açık tutmalı ve hep uyanık olmalısınız.

Gerek merkezden sorumlu yetkililer gerekse ülkeye geldiklerinden beri dışarıdan bir ziyaretçi görmemiş ya da böyle bir ziyaretçiyle konuşmamış olması muhtemel göçmenler, özellikle de çocuklar, ziyaret ekibini davetsiz misafir gibi algılayabilirler.

Gözetim durumunu uygun bir şekilde değerlendirmek ve gerçekçi bir izlenim edinebilmek için, farklı bilgi kaynaklarının çapraz kontrolünü yapmak temel önemdedir. Gözetim altındaki kişilerin (ocukların ve yetişkinlerin), personelin, yöneticilerin ve/veya diğer uzmanların bakış açılarını toplamalı ve bunları kendi gözlemlerinize (gördüklerinize, işittiklerinize ya da hissettiklerinize) karşılaştırmalısınız. Belli bir durumu anlamak için sicil kayıtlarına ve başka belgelere başvurmak yararlı olabilir.

a. Çocukların göçle ilgili sebeplerle gözetim altında tutulduğu bir merkezde neleri kontrol etmelisiniz?

Göç kapsamında özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların durumunu değerlendirmek için, gözetim yerindeki genel koşullar hakkında bir bilgiye

sahip olmak gereklidir; buna çocuklara gösterilen muameleyi yetişkinlerle karşılaştırarak değerlendirmek de dahildir. Ziyaretin türüne bağlı olarak, kurumda geçirilen zaman zarfında neleri yapmanın mümkün olduğu konusunda seçici olmalısınız.

Ziyarete, kuruma ilişkin temel bilgileri edinmek ve ayrıca ziyaretin neyi hedeflediğini ve ne şekilde gerçekleştirileceğini açıklamak için merkezin başındaki kişiyle görüşerek başlayın.

Size tesisi gezdirmelerini isteyin; kullanılan tüm mekânları görmek önemlidir. Göçmenlerin kaldığı odalar, çocuklara özel alanlar, etkinlik odaları, sağlık merkezi, mutfak, tecrit odaları vb. mekânların tümü hakkında fikir edinmek için kısa bir turla tesisin tamamı görülmelidir. Bu tur, genel atmosfer hakkında bir ilk izlenim sağlayacaktır ve çalışanlarla etkileşime girmeniz, onların çalışmalarını hakkında bir izlenim edinmeniz ve mevcut sorunlar ya da güçlükler hakkında bilgi almanız için mükemmel bir fırsat olacaktır.

Bir göçmen gözetim merkezini ziyaret esnasında üzerinde durulabilecek belli konular vardır. Aşağıdaki liste gündeme gelebilecek farklı başlıkları hatırlamanızı kolaylaştırabilir:

Maddi koşullar

- ▶ Kurum, kapasitesinin altında ya da üstünde mi çalışıyor?
- ▶ Yiyeceklerin miktarı ve kalitesi yeterli mi?
- ▶ Tesisin her yerinde temiz içme suyuna ulaşılabilir mi?
- ▶ Çocuklara hijyen ürünleri sağlanıyor mu?
- ▶ Çocuklar yıkanma/temizlik birimlerine girebiliyor mu? Bu birimler yeterli sayıda ve temizlikte mi?
- ▶ Çocuklar her istediklerinde tuvalete gidebiliyor mu? Bu birimler yeterli sayıda ve temizlikte mi?
- ▶ Tüm çocuklar bir şilte üzerinde uyuyabiliyor mu? Yatak takımları ne kalitede?

Etkinlikler ve dış dünyayla bağlantı

- ▶ Çocuklar açık havada ne kadar egzersiz yapabiliyor? Ne kadar süreyle? Ne kadar düzenli bir şekilde? Çocuklar ve yetişkinler birlikte mi, yoksa ayrı mı?

- ▶ Çocukların kullanabilecekleri oyuncaklar var mı?
- ▶ Çocuklar için özel olarak organize edilen (eğitim, boş zaman aktivitesi ve kültürel vb) etkinlikler var mı?
- ▶ Aile ve başkalarıyla temaslar ne şekilde kuruluyor (tesisin ziyaret edilebilmesi, ziyaretlerin sıklığı, koşulları, süresi)?
- ▶ Çocukların dış dünyayla özgürce temas kurmasına izin veriliyor mu? Örneğin medya araçlarına, telefona (cep telefonu dahil) erişimleri var mı? Posta ve paket gönderip alabiliyorlar mı?

Muamele

- ▶ Göçmenler arasında ya da personel tarafından şiddet uygulandığına dair herhangi bir iddia var mı?
- ▶ Tesisteki yetişkinlere/çocuklara karşı güç kullanılıyor mu ya da başka kısıtlama tedbirleri alınıyor mu?
- ▶ Tesiste hücre hapsine ya da başka disiplin cezalarına başvuruluyor mu?
- ▶ Herhangi bir şiddet olayı, barışçıl protesto, açlık grevi, kendine zarar verme olayı yaşanmış mı?

Sağlık hizmetleri

- ▶ Dış sağlığı hizmetleri, psikolojik hizmetler ve pediatri dahil olmak üzere sağlık hizmetlerine erişim var mı?
- ▶ Tesiste düzenli olarak bulunan bir doktor ya da hemşire var mı?

Çocuklarla ilgili özel sorunlar

- ▶ Çocuklara özel yaşam koşulları, imkanlar hazırlanmış mı? (Yetişkinlerden ayrı tutulmak, ailelerin bir arada tutulması, çocuk dostu yaşam alanları gibi.)
- ▶ Çocukların özel ihtiyaçları karşılanıyor mu? (Beslenme, güvenlik, sağlık hizmetleri, aktiviteler gibi.)
- ▶ Personel çocuklarla ilgili özel bir eğitim almış mı?

b. çocuklarla görüşmeler nasıl yürütülür?

Parlamentelelerin idari gözetim uygulamasına dair gerçek bilgileri edinmelerinin tek yolu, göçmen çocuklarla konuşmaları ve gözetim koşulları ve gördükleri muamele konusundaki deneyimlerini doğrudan onların ağzından dinlemeleridir.

Gözetim altındaki çocuklarla görüşmenin hassas bir süreç olduğunu ve bir **güven ilişkisi** kurmanın vazgeçilmez önemde olduğunu unutmayın.

Göçmen çocukların durumunu gerektiği şekilde değerlendirmek için, onlarla birebir konuşmak son derece değerlidir. Size sorunlar hakkında bilgi veren çocuğun tespit edilmesini güçleştirmek ve böylece misilleme riskini azaltmak için mümkünse farklı çocuklarla çok sayıda görüşme/sohbet gerçekleştirmeye çalışın. Görüşeceğiniz çocukları/kişileri kurumun personeli değil, siz seçmelisiniz. Seçilenler, gözetim altındaki çocukların temsil ettiği farklı kategorileri mümkün olduğunca yansıtmalıdır.

Örneğin, (gözetim sürecinin gelişimi ve uzun vadeli sonuçları hakkında bilgi edinmek için) en uzun süre gözetim altında kalmış olan, (durumları ve gözetim öncesinde yetkililerden gördükleri muamele hakkında bilgi edinmek için)

en son gelen, sağlık sorunları yaşayan ya da azınlık mensubu olan çocuklarla konuşmayı tercih edebilirsiniz.

Ziyaret edilen yerdeki durumu genel olarak anlamak için, birkaç **toplu grup görüşmesi** yapmanız yerinde olabilir. Bu görüşmeler, kurumdaki genel hava hakkında fikir edinmek ve ortak kaygıları (aktiviteler, yemekler, personelle ilişkiler) öğrenmek açısından yararlıdır. Bireysel gizlilik olmadığı için, grup tartışmalarında, merkezde gösterilen muamele, diğer göçmenlerle ilişkiler ya da her bir çocuğun kendi özel sorunları gibi daha hassas sorunları ele alma olanağı yoktur.

Bireysel görüşmeler yaparken gizlilik ve güveni sağlamak vazgeçilmez önemdedir. Kendisiyle görüşülen çocuk kendisini güvende ve rahat hissetmelidir. Mümkün olduğuunda görüşme mekânı çocuk tarafından seçilmelidir.

En önemli nokta, görüşmenin gizli yapılmasıdır. Görüşmeler personelin ve diğer göçmenlerin duyamayacağı ve mümkünse göremeyeceği bir yerde yapılmalıdır. Çocuk tek başına görüşmeye katılmayacak kadar küçükse ya da kendisini rahat hissetmiyorsa güvendiği bir kişi de yanında olabilir. Bu durumda, görüşmeyi yapan kişi, amacın çocuğun görüşlerini duymak olduğunu unutmamalı ve görüşmeye eklenen kişinin etkisini sınırlı tutmak için elinden geleni yapmalıdır. Örneğin, cevapları yetişkin veriyorsa çocuğun bu cevaplara katılıp katılmadığını kontrol etmelisiniz.

Gözetimdeki göçmen çocuklar, ziyarete gelen bir yetişkinle konuşmak konusunda çok istekli olmayabilirler. Çocuğun ziyaretle ilgili gerekli bilgileri aldıktan sonra görüşmeye katılmayı gönüllü olarak kabul ettiğini daima teyit edin. Çocuğa istediği zaman görüşmeyi sonlandırabileceğini hatırlatın.

Herkesin deneyimlerini farklı şekilde ve farklı ayrıntı ve netlik düzeyinde aktaracağını unutmayın. Önemli ya da ilgili konular üzerine her çocuğun farklı bir yorumu olabilir.

Kontrolü çocuğa veren açık uçlu sorular sorun ("Burada spor yapıyor musun?", "Sana nasıl davranıyorlar?", "Yemekte neler çıkıyor?"). Bu tür sorular olayların hatırlanmasını, kapalı uçlu/yönlendirici sorular ise ("Spor sahasına girmene izin verilmedi mi?", "Sana kötü mü davranıyorlar?", "Yemekler güzel mi?") onaylamayı teşvik eder. Çocukların görüşmeciyeye onun duymak istediğini düşündükleri ya da personelin ya da yetişkinlerin ondan söylemesini istedikleri şeyleri söyleme eğiliminde olabileceklerini akılda tutmak da önemlidir.

Çocuğu dinlerken nötr bir yüz ifadesi takınmaya ve herhangi bir yargı emaresi göstermemeye çalışın. Aksi takdirde güven ortamı zarar görebilir.

Çocuklarla etkileşimde bulunurken **çocuk dostu** bir yaklaşım benimsemek çok önemlidir:

- ▶ Uygun kelimeler seçin;
- ▶ Teknik terimler kullanmaktan, karmaşık ve yönlendirici sorular sormaktan kaçının;
- ▶ Rahat davranın ve iletişim kurun;
- ▶ Çocuğun soruyu anlamasını sağlayın;
- ▶ Sabırlı olun;
- ▶ Bir çocukla konuşmakta olduğunuzu unutmayın.

Çocuklarla konuşurken dinleme sanatını uygulamak çok önemlidir. Çocuğun kendi hikâyesini anlatmasına izin vermek ve konuşmanın gidişini kontrol etmekten ya da sorgular tarzda konuşmaktan kaçınmak tavsiye edilir. Çocuklar kendi kelimeleriyle cevap vermeye teşvik edilmelidir. Soru sorarken ya da cevap verirken kültürel farklılıklar konusunda duyarlı olmak hayati önemdedir.

Ziyaret sırasında büyük olasılıkla **tercüme**ye ihtiyaç duyulacaktır. Böyle bir ihtiyaç varsa her iki dili çok iyi bilen, konu hakkında bilgi sahibi, idari gözetim bağlamında çalışmaya hazırlanmış ve çocuk dostu bir dil kullanabilecek profesyonel tercümanlardan hizmet alınmalıdır. Tercümanlara, çocuklarla aralarında bir güven ortamı tesis etmek ve bunu sürdürmek açısından kişisel davranışlarının, giyim tarzlarının ve tutumlarının çok önemli olduğunu hatırlatın. Hem görüşmeyle ilgili beklentilerinizi aktarmak hem de kültürel ya da başka konularda varsa tavsiyelerini dinlemek açısından, görüşmeden önce tercümanla kısa bir görüşme yapmak önemlidir.

Aşağıdaki liste görüşmelerden önce değerlendirilmesi gereken konuları ve görüşme yapmakla ilgili ipuçlarını hatırlamanızı kolaylaştırabilir:

Görüşmeden önce

- ▶ Görüşmek istediğiniz çocuğu belirleyin.
- ▶ Onu bilgilendirerek rızasını alın.
- ▶ Görüşmenin özel ve gizli bir ortamda yapılmasını sağlamak için gerekli önlemleri alın.
- ▶ Çocuğun sizinle konuşmak konusunda rahat olduğundan emin olun

(karşı cinsten biriyle ya da farklı bir tercümanla konuşmayı tercih edip etmeyeceğini kontrol edin).

- ▶ Gizliliğe dikkat edin.

Görüşme sırasında

- ▶ Kendinizi ve tercümanı tanıttın.
- ▶ Çocuğa anlatacaklarını gözetim görevlilerine aktarmayacağınızı, personelden ve polisten bağımsız olduğunuzu hatırlatın.
- ▶ Çocuğa sizinle daha fazla konuşmak istemediğine karar verirse görüşmeyi sonlandırabileceğini hatırlatın.
- ▶ Ona yardım etme gücünüz konusunda boş umutlar vermeyin.
- ▶ Açık uçlu sorular yöneltin.
- ▶ Vücut dilinize ve ses tonunuza dikkat edin; ürkütücü görünmemeye çalışın.
- ▶ Görüşme boyunca çocuğun vücut diline ve tutumuna da dikkat edin.
- ▶ Yanlı bilgiler vermeyin.
- ▶ Sizinle konuştuğu için çocuğa teşekkür etmeyi unutmayın.

ZARAR VERMEMENİZ gerektiğini görüşme boyunca hiç aklınızdan çıkarmayın; sorular ya da hatırladıkları çocuğa büyük bir rahatsızlık verdiyse görüşmeyi kesmeniz hatta gerekiyorsa sağlık görevlilerine haber vermeniz yerinde olabilir. Orada çocuğu sorgulamak için değil, onun kaygılarını dinlemek ve bilgi toplamak için bulunuyorsunuz. Bu kontrol listesini çok mekanik bir şekilde kullanırsanız çocuğa onu sorguladığınız ya da çapraz sorguya çektiğiniz izlenimini verebilirsiniz ve bu da onun yüksek yararına olmayacaktır.

Görüşmede yöneltilecek temel sorular

- ▶ Çocuk ne kadar süredir gözetim altında?
- ▶ Çocuk neden gözetim altında olduğunu biliyor mu?
- ▶ Yetkililer çocukla gözetimin alternatifleri konusunda konuşmuş mu?
- ▶ Gözetim altında kalmak çocuğu nasıl etkilemiş? Gözetim altında olmak çocuğa neler hissettiriyor?
- ▶ Çocuk, gözetim merkezi, görevliler, gözetim altındaki diğer kişiler (çocuklar ve yetişkinler) hakkında neler hissediyor? Neden?
- ▶ Çocuğun eğitim, eğlenme, dinlenme ve sağlık hizmeti olanaklarına erişimi var mı? Hüccresinin dışında ne kadar zaman geçiriyor?

- ▶ Gözetim altındayken anne babasından ayrılmış mı? Ayrılmışsa anne babasını en son ne zaman görmüş?
- ▶ Aile ferdi olmayan yetişkinlerden ayrı mı?
- ▶ (Uygunsu) Çocuk bir yaş tespiti işlemine tâbi tutulmuş mu?
- ▶ Çocuk refakatsizse ona vasi atanmış mı? Vasisiyle haberleşebiliyor mu? Ne sıklıkla görüşüyorlar?
- ▶ Yetkililer çocukla, onu aile fertleriyle bir araya getirme çabaları hakkında konuşmuş mu?

Görüşmeden sonra

- ▶ Çalışma arkadaşlarınıza bilgi aktarın. Onların izlenimleri, kayıtları ve gözlemleriyle kendinizinkileri karşılaştırın.
- ▶ Ziyaret planınıza uygun şekilde takip çalışmaları yapın (raporlar, parlamentoda soru önermeleri, medyaya demeçler, münferit vakaları takip vb.).
- ▶ Uygun organlara rapor verin; personele gözlemlediğiniz bir koruma sorunu hakkında bilgi vermeniz gerekiyor mu? Gözlemlediğiniz bir durum hakkında dış korunma mekanizmalarını ya da kamu denetçilerini bilgilendirmeniz gerekiyor mu?
- ▶ Ziyaretiniz hakkında diğer parlamenterlerle görüşün ve çocukların idari gözetimine son verme kampanyasına katılın.

6. Ziyaret takibi

Takip çalışmaları yapılmadığı sürece ziyaret yapmanın hiçbir yararı yoktur. Göçmen çocukların gözetim koşullarının iyileştirilmesine ya da serbest bırakılmalarına katkıda bulunmak için, belli eylemler başlatılarak ziyareti takip çalışması yapılmalıdır. Ziyaret takip formu, yerinde elde edilen bulgular kadar gerçekleştirilen ziyaretin hedef(ler)ine ve türüne de bağlıdır. Dolayısıyla, ziyareti takip eden evre de ziyaretin kendisi kadar önemlidir ve dikkat ve planlama gerektirir.

Ziyaret takibi, esas itibariyle, bir fark analizi olmalı ve bu analizde beklenen ile fiili durum arasındaki farklar ortaya konmalıdır. Uygulanabilecek takip stratejileri arasında şunlar sayılabilir:

- ▶ İlgili yetkililere (bakana, idari gözetim işlemini yürüten kuruma ve/veya ziyaret edilen yerin başındaki kişiye) bir mektup ya da rapor şeklinde yazılı bir geri bildirimde bulunun. Bu belge yayımlanabilir ya da gizli tutulabilir. Yazılı geri bildirim mümkün olduğunca kesin ve doğru olmalıdır. Geri bildirimde belli bir çocuğun ya da çocukların özel bilgileri yer alacaksa ilgili kişiden ya da kişilerden bilgilendirilmiş rıza yazısı alınmış olmalıdır.
- ▶ Tespit ettiğiniz durumla ilgili olarak parlamentoda bir soru önergesi verin.
- ▶ Mevzuatta ve/veya göç politikasında bir değişiklik taslağı hazırlayın ve sunun.
- ▶ Takip ziyaretleri düzenleyin ve tavsiyelerin uygulanıp uygulanmadığını kontrol edin.
- ▶ Gözetimin alternatifleriyle ilgili olarak gözden geçirilmiş bütçe tahsisatları önerin.
- ▶ Medya ile temasa geçin.
- ▶ Ulusal Önleme Mekanizmaları, Çocuklardan Sorumlu Kamu Denetçisi, sivil toplum ve/veya UNHCR gibi başlıca izleme organlarıyla temasa geçin.
- ▶ Ciddi bir olay ya da durum söz konusuysa bir soruşturma talebinde bulunun ve/veya dilekçe verin

7. Ekler

Ek 1: Çocuklar ve gözetim: hukuki standartlar

Bu ekte, göçmenlik prosedürleri nedeniyle çocukların gözetim altında tutulması bağlamında göz önünde bulundurulması gereken temel hukuki ilkeler üzerine genel bilgiler verilmiştir.

İşkence yasağı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. Maddesinde *“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tâbi tutulamaz.”* denmektedir.

Özgürlük hakkı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. Maddesinde herkesin özgürlük hakkına sahip olduğu bildirilir. Belli koşullar altında, örneğin bir sınır dışı ya da iade işleminin yapılacağı beklentisi varsa ya da kişi yetkili merci önüne çıkarılacaksa bir kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakmak mümkündür. Bununla birlikte, özgürlükten yoksun bırakma ancak kesin olarak gerekliyse ve mümkün olan hiçbir alternatif yoksa haklı görülebilir.

Çocuklar her şeyden önce çocuktur

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 2. Maddesi, herhangi bir ayrıma, ayrımcılığa ya da istisnaya tâbi olmaksızın tüm çocukların çocuk haklarına sahip olduğunu ortaya koyar. Sözleşme, kendilerinin ya da ebeveynlerinin ırk, cinsiyet, dil, din ya da siyasi düşünceler, ulusal, etnik ya da sosyal köken, mülkiyet, engellilik, doğuştan özellikler ya da başka statüler gibi özelliklerine bakılmaksızın tüm çocuklar için geçerlidir.

Çocuğun yüksek yararı birincil derecede önemlidir

Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 3(1)'de, kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yüksek yararının temel düşünce olarak görülmesi gerektiği ortaya konur. Bu nedenle, Devletler, göçmenlikle ilgili tüm kararlarında, örneğin bir çocuğun ya da anne babasının veya vasisinin göçmenlik statülerine dayanarak gözetim altına alınıp alınmayacağına karar verirken bunu göz önünde bulundurmak zorundadır.

Çocuğun yüksek yararı idari mülahazalardan önce gelir

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde görülen *Popov – Fransa* davasında, çocukların son derece savunmasız oluşunun gözetim altına alma kararı verilirken belirleyici faktör olması gerektiği ve çocuğun yüksek yararının göçmenlik statüsüyle ilgili mülahazalardan önce geldiği belirtilmiştir.

Çocukların gözetim altında tutulması doğru değildir. Gözetim tedbirine ancak son çare olarak ve mümkün olan en kısa süreyle başvurulabilir

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37. Maddesinde bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulması gerektiği belirtilmektedir. Öncelikle daha az cebri tedbirler göz önünde bulundurulmalıdır.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesinin standartlarında da, çocuk olan bir düzensiz göçmeni özgürlükten yoksun bırakmaktan kaçınmak için her türlü gayretin gösterilmesi gerektiği açıkça belirtilir²⁰ ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *A.B. ve Diğerleri – Fransa* davasında ortaya koyduğu içtihat da gözetim tedbirine başvurmadan önce daha az cebri tedbirleri değerlendirmeyen Devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal etmiş olacakları ortaya konmuştur.

Çocuklar gözetim altına alınırken aynı aileden olmadıkları yetişkinlerle hiçbir zaman aynı yere konmamalıdır

Bölgesel belgeler, özellikle refakatsiz çocukların hiçbir zaman yetişkinlerle aynı yerde tutulmaması gerektiğini bildirmektedir. Avrupa Birliği Kabul Koşulları Direktifi (Değiştirilmiş) Madde 11(3)'te bu durum açıkça belirtilmiş ve bir aile gözetim altına alınacaksa bunun yeterli mahremiyeti sağlayan ayrı bir ortamda yapılması gerektiği eklenmiştir.

Ek 2: Gözetimin alternatifleri

Bu ekte, çocukların göçmenlik ya da oturma izni statüleriyle ilgili nedenlerden dolayı hiçbir zaman gözetim altına alınmalarını sağlamak için gözetim yerine uygulanması mümkün olan ve değerlendirilmesi ve savunulması gereken alternatiflerin kısmi bir listesine yer verilmiştir. Bu örnekler arasında parlamenterlerin önerebileceği bir dizi yasa, politika ve pratik müdahale vardır:

²⁰ Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi, 19th General Report of the CPT's activities, Ekim 2009, para. 97.

Yasa ve politika alternatifleri

- ▶ Çocukların ya da belli kategorilerdeki (örneğin ailelerinden ayrılmış) çocukların idari gözetimini yasaklayan düzenlemelerin kabul edilmesi.
- ▶ Mülteci ve göçmen çocukları gözetim altına almak yerine onlara uygun bakım, koruma ve destek ("alternatifler") sağlanmasını açıkça şart koşan düzenlemelerin kabul edilmesi.
- ▶ Çocukların gözetim altına alınma riski yaşamak yerine hemen uygun çocuk koruma mercilerine sevk edilebilmeleri için göçmenlik prosedürlerinde onların erken bir aşamada tespit edilmelerine ve değerlendirilmelerine yönelik tarama prosedürlerinin uygulanmaya konması.
- ▶ Çocukların yanlışlıkla yetişkin olarak teşhis edilmelerini ve bunun sonucunda gözetim altına alınma riski yaşamalarını önlemek için, çocuk dostu yaş değerlendirme prosedürlerinin yürürlüğe konmasının sağlanması.
- ▶ İdari gözetimin hiçbir zaman çocuğun yüksek yararını gözetilen bir tedbir olmadığını uygun bir şekilde ortaya koyan Yarar Belirleme (BID - Best Interests Determination) prosedürlerinin uygulanmasının sağlanması ve alternatif olarak uygun yerleştirme ve bakım seçeneklerinin tavsiye edilmesi.
- ▶ Refakatsiz ve ailelerinden ayrılmış çocukların ulusal çocuk koruma sistemlerine entegrasyonunun sağlanması.

Çocuklara uygun özel yerleştirme alternatifleri

- ▶ Aile fertleri ve/veya vasilerle birlikte koşulsuz olarak topluma katılmalarına izin vermek.
- ▶ Aile fertleri ve/veya vasilerle birlikte koşulsuz olarak topluma karışmalarına izin vermek ve ayrıca sosyal hizmet görevlisi desteği vermek.
- ▶ Özellikle savunmasız durumda olan çocuklar ya da aileleri için açık sığınma evleri.
- ▶ Sığınmacı çocuklar ve aileleri için açık kabul düzenlemeleri.
- ▶ Aile fertlerinin ve/veya vasilerin toplum içinde özgürce yaşamaları, ancak belli aralıklarla göç görevlilerine bildirimde bulunmak zorunda olmaları.

- ▶ Aile fertlerinin ve/veya vasilerin toplum içinde özgürce yaşamaları, ancak belirlenmiş konutlarda ikamet etmek zorunda olmaları.

Memlekete dönüş/koçluk: Aileler özgürce toplum içinde ya da açık aile barınma merkezlerinde yaşarken onlara yoğun vaka yönetimi ve koçluk desteğinin sağlanması, böylece çocuklu ailelerin gözetim ve zorla sınır dışı etme tedbirlerine başvurulmaksızın gönüllü olarak ülkeden ayrılacak duruma getirilmesi.

Refakatsiz ve ailelerinden ayrılmış çocuklar için özel yerleştirme alternatifleri

- ▶ Yakınların bakım vermesi: Çocukların tanıdıkları akrabalarından ya da ailenin yakını olan başka bakıcılardan bakım almaları.
- ▶ Koruyucu bakım: Çocukların aileleri dışındaki bir hane halkı içinde bakım almaları.
- ▶ Grup bakımı: Çocukların aile evi gibi yönetilen küçük grup evlerinde istikrarlı bakıcılardan bakım almaları.
- ▶ Gözetim altında bağımsız yaşamak: Ergen bir çocuğun ya da ergen çocuklardan oluşan bir grubun bağımsız olarak ancak vaka yönetimi desteği alarak ve halk sağlığı düzenlemelerinden yararlanarak yaşamaları.
- ▶ Merkezde bakım: Geçici/ara bakım merkezleri, çocuk evleri, yetimhaneler ve çocuk köyleri gibi aile temelli olmayan grupların yaşadığı ortamlarda sağlanır. Bu tür bakım, ancak aile temelli bakım (örneğin koruyucu bakım) ya da küçük grup bakımı düzenlemeleri mümkün olmadığında ya da bu düzenlemeler çocuğun yararına olmadığında başvurulacak son çare olmalıdır.

Ek 3: Raporlama kılavuz ilkeleri

Bu ek, parlamenterlerin bir ziyareti raporlarken insan onuruna ve çocuğun yüksek yararına uygun imgeler ve mesajlar seçmelerine yardım etmek için hazırlanmıştır.²¹

Çocuklarla ilgili raporlar hazırlamanın kendine özgü zorlukları da vardır ve bu raporlar yüzünden çocukları misillemeye uğrama ya da damgalanma riskine maruz bırakmaktan kaçınmak son derece önemlidir. Medya ile iletişim kurmak

21 Bkz. UNICEF, *Reporting Guidelines*, Mart 2003, ve Dóchas, *The Illustrative Guide to the Dóchas Code of Conduct on Images and Messages*, Eylül 2012.

bir ziyaret takibinin temel unsurlarından biri olabilir, fakat medyayı dikkatli ve stratejik bir şekilde kullanmak ve aşağıdaki kılavuz ilkeleri akılda tutmak tavsiye edilmektedir:

- ▶ Çocukların onuruna ve haklarını daima saygı gösterin.
- ▶ Çocuğun yüksek yararını korumayı, çocukların sorunlarının duyurulması ve çocuk haklarının desteklenmesi de dahil olmak üzere tüm diğer mülahazalardan önde tutun. Bir çocuğun risk altında olup olmadığı konusunda tereddüdünüz varsa raporunuzda o çocuğun özel durumu yerine çocukların genel durumundan bahsedin.
- ▶ Saygı, eşitlik, dayanışma ve adalet değerlerine dayalı imgeleri ve mesajları seçin.
- ▶ Kimlikleri değiştirerek, belirsizleştirerek ya da hiç kullanmayarak bile olsa çocuğu ya da ailesini riske atabilecek bir imge ya da mesaj yayımlamayın.
- ▶ İnsanlara, durumlara ya da yerlere karşı stereotipleştirme, sansasyonelleştirme ya da ayrımcılık içerme potansiyeli olan imgelerden ve mesajlardan kaçının.
- ▶ Çocuğun tam olarak anlayarak katıldığı ve izin verdiği imgeleri ve mesajları kullanın.

Ek 4: Bir çocukla görüşme yapma formülü

Görüşmeden önce

- ▶ Görüşmek istediğiniz çocuğu belirleyin.
- ▶ Onu bilgilendirerek rızasını alın.
- ▶ Görüşmenin özel ve gizli bir ortamda yapılmasını sağlamak için gerekli önlemleri alın.
- ▶ Çocuğun sizinle konuşmak konusunda rahat olduğundan emin olun (karşı cinsten biriyle ya da farklı bir tercümanla konuşmayı tercih edip etmeyeceğini kontrol edin).
- ▶ Gizliliğe dikkat edin.

Görüşme sırasında

- ▶ Kendinizi ve tercümanı tanıtırın.
- ▶ Çocuğa anlatacaklarını gözetim görevlilerine aktarmayacağınızı, personelden ve polisten bağımsız olduğunuzu hatırlatın.

- ▶ Çocuğa sizinle daha fazla konuşmak istemediğine karar verirse görüşmeyi sonlandırabileceğini hatırlatın.
- ▶ Ona yardım etme gücünüz konusunda boş umutlar vermeyin.
- ▶ Açık uçlu sorular yöneltin.
- ▶ Vücut dilinize ve ses tonunuza dikkat edin; ürkütücü görünmemeye çalışın.
- ▶ Görüşme boyunca çocuğun vücut diline ve tutumuna da dikkat edin.
- ▶ Yanlı bilgiler vermeyin.
- ▶ Sizinle konuştuğu için çocuğa teşekkür etmeyi unutmayın.

ZARAR VERMEMENİZ gerektiğini görüşme boyunca hiç aklınızdan çıkarmayın; sorular ya da hatırladıkları çocuğa büyük bir rahatsızlık verdiyse görüşmeyi kesmeniz hatta gerekiyorsa sağlık görevlilerine haber vermeniz yerinde olabilir. Orada çocuğu sorgulamak için değil, onun kaygılarını dinlemek ve bilgi toplamak için bulunuyorsunuz. Bu kontrol listesini çok mekanik bir şekilde kullanırsanız çocuğa onu sorguladığınız ya da çapraz sorguya çektiğiniz izlenimini verebilirsiniz ve bu da onun yararına olmayacaktır.

Görüşmede yöneltilecek temel sorular

- ▶ Çocuk ne kadar süredir gözetim altında?
- ▶ Çocuk neden gözetim altında tutulduğunu biliyor mu?
- ▶ Yetkililer çocukla gözetimin alternatifleri konusunda konuşmuş mu?
- ▶ Gözetim altında kalmak çocuğu nasıl etkilemiş? Gözetim altında olmak çocuğa neler hissettiriyor?
- ▶ Çocuk, gözetim merkezi görevliler, gözetim altındaki diğer kişiler (çocuklar ve yetişkinler) hakkında neler hissediyor? Neden?
- ▶ Çocuğun eğitim, eğlenme, dinlenme ve sağlık hizmeti olanaklarına erişimi var mı? Hüccresinin dışında ne kadar zaman geçiriyor?
- ▶ Gözetim altındayken anne babasından ayrılmış mı? Ayrılmışsa anne babasını en son ne zaman görmüş?
- ▶ Çocuklar aile ferdi olmayan yetişkinlerden ayrı mı?
- ▶ (Uygunsa) Çocuk bir yaş tespiti işlemine tâbi tutulmuş mu?
- ▶ Çocuk refakatsizse ona vasi atanmış mı? Vasisiyle haberleşebiliyor mu? Ne sıklıkla görüşüyorlar?

- ▶ Yetkililer çocukla, onu aile fertleriyle bir araya getirme çabaları hakkında konuşmuş mu?

Görüşmeden sonra

- ▶ Çalışma arkadaşlarınıza bilgi aktarın. Onların izlenimleri, kayıtları ve gözlemleriyle kendinizinkileri karşılaştırın.
- ▶ Ziyaret planınıza uygun şekilde takip çalışmaları yapın (raporlar, parlamentoda soru önermeleri, medyaya demeçler, münferit vakaları takip vb.).
- ▶ Uygun organlara rapor verin; personele gözlemlediğiniz bir koruma sorunu hakkında bilgi vermeniz gerekiyor mu? Gözlemlediğiniz bir durum hakkında dış korunma mekanizmalarını ya da kamu denetçilerini bilgilendirmeniz gerekiyor mu?
- ▶ Ziyaretiniz hakkında diğer parlamenterlerle görüşün ve çocukların idari gözetimine son verme kampanyasına katılın.

8. Seçilmiş bibliyografya

İşkencenin Önlenmesi Derneği ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (Association for the Prevention of Torture and United Nations High Commissioner for Refugees) (2014), Monitoring immigration detention: practical manual http://www.apt.ch/content/files_res/monitoring-immigration-detention_practical-manual.pdf

Avrupa Konseyi (2013), Visiting immigration detention centres: A guide for parliamentarians

<http://website-pace.net/documents/10704/109544/20130924-GuideDetentionCentres-EN.pdf/f896709f-cc33-4427-83dc-aeacb3f825d7>

Uluslararası Çocukları Savunma Örgütü (Defence for Children International) -Belçika (2016), Practical guide: monitoring places where children are deprived of their liberty http://www.childrensrighstsbeyondbars.eu/images/Guide/Practical_Guide.pdf

Avrupa İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (2017), factsheet on immigration detention, CPT/ Inf (2017)3

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806fbf12>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Factsheet – Migrants in detention http://echr.coe.int/Documents/FS_Migrants_detention_ENG.pdf

Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon, Children in Immigration Detention, Position Paper

<http://idcoalition.org/wp-content/uploads/2009/01/childrenpositionpape.pdf>

Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon (2015), There are alternatives, A handbook for preventing unnecessary immigration detention <http://idcoalition.org/publication/view/there-are-alternatives-revised-edition/>

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Resolution 2020 (2014) on the alternatives to immigration detention of children

<http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJlURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0yMTI5NSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbnRlbnQvZG90bWVudGJlcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGZYVWFJZi1XRC1BVC1YUwYUERGlnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTIxMjk1>

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (2005), General Comment No. 6 on treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, CRC/GC/2005/6 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6_en.doc

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri (2017), UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context

<http://www.refworld.org/docid/5885c2434.html>

İdari gözetim altına alınmak hiçbir zaman çocuğun yüksek yararına hizmet etmez. Buna rağmen, Avrupa Konseyinin Üye Devletlerinde her gün binlerce çocuk kendisini idari gözetim altında bulmaktadır. Hükümetler, yasama mensupları ve genel halk çoğu zaman bu çocukların durumlarını görmemekte ve bundan haberdar olmamaktadır. Çocukların idari gözetimini sonlandırmanın tek yolu, politika yapıcıların durumun tam olarak farkında olmaları ve politikalarını ve uygulamalarını değiştirmek için eyleme geçmeleridir.

Parlamenteler, bunu gerçeğe dönüştürme fırsatına sahiptir. Dolayısıyla, bu uygulamanın sonlandırılmasını etkili bir şekilde savunabilmeleri için parlamenterlerin idari gözetimin çocuklar üzerindeki etkilerini öğrenmeleri hayati önemdedir. Parlamenterlerin gözetim yerlerini ziyaretleri önemli caydırıcı etkiler de yaratabilir ve insan hakları ihlallerini azaltabilir.

Bu kılavuzla, böyle bir ziyaretin nasıl planlanacağı konusunda bilgi sunarak ve yararlı rehber ilkeler ve kontrol listeleri sağlayarak çocukların göç nedeniyle özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerleri izlemek konusunda parlamenterlere yardım etmek amaçlanmaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, ulusal parlamentoların göçmen çocukların haklarının uluslararası standartlara ve Avrupa Konseyi standartlarına uygun şekilde korunması ve desteklenmesindeki rolünü güçlendirmek ve idari gözetime alternatif pozitif ve koruyucu uygulamaları desteklemek için **Çocukların İdari Gözetimine Son Verme Meclis Kampanyası** adlı bir kampanya başlattı. Çocuk haklarını savunan bir yaklaşımla hazırlanmış olan bu kılavuz, çocukların durumuna ve parlamenterlerin bu konudaki rolüne daha fazla odaklanarak Parlamenterler Meclisinin *İdari gözetim merkezlerine yapılacak ziyaretler (Visiting immigration detention centres)* adlı kılavuzunu tamamlar niteliktedir.

Bu çeviri, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi arasındaki ortak bir programın fonları kullanılarak hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin resmi görüşünü yansıtmaz.'

TUR

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceğini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne üye tüm ülkeler dahil olmak üzere 47 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Bu çeviri Avrupa Birliği ile ortaklaşa finanse edilmiştir

COUNCIL OF EUROPE

COUNCIL OF EUROPE